KAUPAN LIITTO

Päivittäistavarakauppa ry

Maa- ja metsätalousvaliokunnalle

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI ELINTARVIKEMARKKINALAIN MUUTTAMISESTA (HE 283/2022 vp)

Kaupan liitto ja Päivittäistavarakauppa ry (jäljempänä lausunnonantajat) kiittävät lausuntopyynnöstä otsikkoasiassa ja lausuvat kantanaan asiassa seuraavaa:

Yleistä

Lausunnonantajat katsovat, että perusteita elintarvikemarkkinalain substanssin muuttamiselle ei ole, mutta nykylaissa esiintyvät epäselvyydet ja epäkohdat olisi kuitenkin syytä korjata.

Epäselvyyksiä ja epäkohtia nykylaissa:

- Soveltamisalan kansainvälistä pakottavuutta koskeva 1 §:n 3 momentti on sisällöltään ristiriidassa lain perusteluiden kanssa.
- Viranomaisen määritelmän laajentaminen koskemaan elintarvikkeita ja maataloustuotteita ostavia julkisia hankintayksiköitä (tämä mukana esityksessä).
- Lain säännösten yhdenvertainen soveltuvuus viranomaisiin yksityisten toimijoiden tapaan. Nyt tilanne on epäreilu, eikä mm. elintarvikemarkkinavaltuutetulla ole samanlaisia valvontamahdollisuuksia elintarvikemarkkinoilla toimiviin julkisen puolen toimijoihin nähden.
    - Viranomaiset tulee saada lain soveltamisalan piiriin vastaavasti kuin yritykset.
    - Lain tietojenantovelvollisuutta koskeva pykälä (13 §) tulee ulottaa viranomaisiin vastaavasti kuin yrityksiin.
    - Kohtuuttomiin sopimusehtoihin tulee voida puuttua myös viranomaispuolella (4 §:n muuttaminen).

Muutoin katsomme, että elintarvikemarkkinalaki on ollut täysimääräisesti voimassa vasta toukokuun 2022 alusta lukien, eikä lain muuttamiselle näin lyhyen voimassaolon myötä ole perusteita. Tarvetta lain muuttamiselle ei tule myöskään EU:sta, sillä kauppatapadirektiiviä ei ole muutettu. Lainsäädännön muuttamisen tulee kaikissa tilanteissa perustua perusteellisiin ja faktapohjaisiin vaikutusten arviointeihin, eikä sellaisia ole tässä lyhyessä ajassa voitu tehdä.

Kauppa on ryhtynyt toimenpiteisiin kustannuskriisin takia. Sopimuksia ja hintaneuvotteluita on avattu laajasti. Elintarvikemarkkinavaltuutetun johdolla on käyty ja käydään edelleen neuvotteluja toimialan etujärjestöjen välillä, ja asioita on viety eteenpäin ketterämmin kuin mitä lainsäädännöllä on mahdollista saavuttaa. Valtuutetun puolueeton rooli ketjun toimijoita neuvovana ja ohjaavana tahona on korostunut kriisin aikana. Julkinen sektori ei ole reagoinut kustannuskriisiin vastaavasti.

PTY haluaa kiinnittää huomiota elintarvikemarkkinalain muuttamisen lainsäädäntöprosessin kiireeseen ja avoimuuteen, sillä kyseessä on erittäin tärkeä laki elintarvikemarkkinoilla toimiville tahoille. On erittäin valitettavaa, että sidosryhmät sivuutettiin kokonaan lakimuutoksen valmistelusta, joka on tehty kiireessä ja vaikutusten arvioinneista tinkimällä. Tämä ei ole omiaan lisäämään luottamusta lainsäädäntöprosessiin.

Kommentteja pykäliin

Määritelmät (2 §, 6 kohta):
Lausunnonantajat kannattavat esitettyä viranomaisen määritelmän muutosta.

Maksuajat (2a §):
Lausunnonantajat vastustavat maksuaikojen lyhentämistä esitetyllä tavalla.
Esityksen mukaan Suomeen säädettäisiin elintarvikemarkkinoita koskien huomattavasti lyhyemmät maksuajat kuin mitä kauppatapadirektiivi edellyttää, ja mitä missään muussa Euroopan maassa on käytössä. Kyseessä on myös huomattavasti tiukemmat maksuajat kuin mitä laki kaupallisten sopimusten maksuehdoista (maksuehtolaki) edellyttää. Maksuajan lyhentämisen vaikutuksia tai sääntelyn ja tavoitteiden välistä syy-yhteyttä maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa ei ole lainkaan selvitetty.

Lausuntokierroksen jälkeen pykälään on lisätty uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin, että tavarantoimittajan aloitteesta olisi mahdollista sopia maksujen suorittamisesta useammassa erässä tai pidemmistä maksuajoista. Muutoksen käytännön merkitys on olematon vaikeiden näyttö- ja todistustaakkakysymysten takia. Momentti edellyttää sen toteen näyttämistä, että aloite on tullut tavarantoimittajalta sopimisen sijaan.

Vielä kauppatapadirektiivin implementoimisen yhteydessä vain noin vuosi sitten maksuaikoja perusteltiin mm. seuraavasti: ”Kyseinen 30 päivän maksuaika olisi pituudeltaan yhdenmukainen maksuehtolain kanssa. Koska kaikkia tuotteita koskevalla lyhyemmällä maksuajalla voi kuitenkin olla nykytilaan nähden ennakolta vaikeasti arvioitavia vaikutuksia, olisi perusteltua, että kyseisestä määräajasta voisi sopia toisin kauppatapadirektiivin asettamissa rajoissa. Näin ollen muiden kuin pilaantuvien tuotteiden osalta olisi mahdollista erikseen sopia enintään 60 päivän maksuajasta. (HE 199/2020, kohta 3.2.3.1).” Nyt vailla minkäänlaisia vaikutusten arviointeja halutaan kuitenkin säätää Euroopan tiukimmista maksuajoista.

Soveltamisalaa koskevaa elintarvikemarkkinalain 1 §:ää ei esitetä muutettavaksi esityksessä, joten maksuaikoja koskeva sääntely tulee momentin mukaisesti sovellettavaksi riippumatta siitä, minkä valtion lakia toimitussopimukseen muutoin sovelletaan (kansainvälinen pakottavuus). Kansainvälinen ulottuvuus näin lyhyen maksuajan osalta on jäänyt kokonaan selvittämättä. Kuitenkin muutoksella on merkittävä vaikutus koko elintarvikemarkkinaan, toimijoiden kansainväliseen kauppaan ja suomalaisten yritysten kilpailukykyyn.

Elintarvikemarkkinavaltuutettua koskevat muutokset
Lausunnonantajat katsovat, että elintarvikemarkkinavaltuutetun asemaan pykälissä 5 ja 8 esitetyt muutokset ovat jo nykylain perusteella mahdollisia, joten kyse on niiden osalta enemmän täsmennyksistä.

Päivittäistavarakauppa ry

Pykälän 9 osalta toteamme, että nykyisin viranomaisen tulee neuvoa ja edistää sovintoa sääntelyn rikkomistilanteissa. Nyt viranomaisen toimivalta halutaan kuitenkin ulottaa lain rikkomuksia laajemmalle. Lausunnonantajat vastustavat laajennusta, sillä viranomaisen tehtävien tulee rajoittua lain noudattamisen valvomiseen.

Kunnioittavasti

KAUPAN LIITTO RY
Mari Kiviniemi
toimitusjohtaja

PÄIVITTÄISTAVARAKAUPPA RY
Kari Luoto
toimitusjohtaja